

Лічман Л. Ю. Формування системи дистанційного навчання у лінгводидактиці вищої школи України кінця 20 – початку 21 століття (ретроспективний аналіз)

У статті досліджується генеза дистанційних форм удосконалення інішомовної компетентності студентів. Зазначається, що на формування системи дистанційного навчання впливали соціально-економічні фактори. Позначається нормативно-правовий супровід діяльного розширення дистанційної інішомовної підготовки у закладах вищої освіти України. Підкреслюється актуальність проблеми імплементації компетентнісного підходу в мовній педагогіці у зв'язку з розвитком дистанційної освіти. Указується на поглиблення смислового обсягу поняття дистанційної освіти в період кінця 20 – початку 21 століття. Аналізуються дидактичні переваги кореспондентської моделі мовної підготовки. Виявляється порядок прискореної еволюції від кореспондентських способів лінгвістичної самоосвіти / навчання до прийомів і методів електронної лінгводидактики. Розглядається процес використання Інтернет-ресурсів. Приділяється увага необхідності створення Інтернет-зорієнтованих навчально-методичних комплексів. Простежуються перспективи глобалізації дистанційної стратегії лінгвістичної підготовки.

Ключові слова: дистанційна освіта, інішомовна компетентність, кореспондентська мовна підготовка, електронна лінгводидактика, навчально-методичний комплекс, змішане навчання, поліпарадигмальний підхід.

Личман Л. Ю. Формирование системы дистанционного обучения в лингводидактике высшей школы Украины конца 20 – начала 21 века (ретроспективный анализ)

В статье исследуется генезис дистанционных форм совершенствования иноязычной компетентности студентов. Отмечается, что на формирование системы дистанционного обучения воздействовали социально-экономические факторы. Обозначается нормативно-правовое сопровождение деятельного расширения дистанционной иноязычной подготовки в вузах Украины. Подчеркивается актуальность проблемы имплементации компетентностного подхода в языковой педагогике в связи с развитием дистанционного образования. Указывается на углубление смыслового объема понятия дистанционного образования в период конца 20 – начала 21 столетия. Анализируются дидактические преимущества корреспондентской модели языковой подготовки. Выявляется порядок ускоренной эволюции от корреспондентских способов лингвистического самообразования / обучения до приемов и методов электронной лингводидактики. Рассматривается процесс использования Интернет-ресурсов. Уделяется внимание необходимости создания Интернет-ориентированных учебно-методических комплексов. Прослеживаются перспективы глобализации дистанционной стратегии лингвистической подготовки.

Ключевые слова: дистанционное образование, иноязычная компетентность, корреспондентская языковая подготовка, электронная лингводидактика, учебно-методический комплекс, смешанное обучение, полипарадигмальний подход.

УДК 373.14:004.9

Луценко О. І., Мамаєва Л. Т., Кримова Т. М., Ворон Н. М.

ТЕОРІЯ АКТИВНОСТІ ЯК ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УЧИТЕЛЯМИ БІОЛОГІЇ ТА ПРИРОДОЗНАВСТВА НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прийняття теорії активності як теоретичної основи дає змогу ознайомитись із процесом використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) учителями біології та природознавства, та зрозуміти, як вони використовують ІКТ у своїх класах. Крім того, застосування теорії активності до навчальної практики може сприяти технологічній творчості та співпраці вчителів один з одним. Деякі дослідників використовували цю теорію для розуміння процесів, за допомогою яких діяльність формується за своїми різними рівнями контекстів у системах діяльності. Більшість літературних джерел указують на необхідність вчителям біології та природознавства зрозуміти те, як теорія активності може бути пов'язана з використанням ІКТ у класі. Теорія активності може бути використана для вивчення технологічних питань у процесі інтеграції ІКТ на рівні класу. У своєму дослідженні ми встановили сім компонентів моделі теорії активності, необхідних для розуміння вчителями біології та природознавства, використанням ІКТ на уроках із точки зору того, як вчителі діляться ресурсами тощо.

Ключові слова: модель, теорія активності, вчитель, інформаційно-комунікаційні технології, діяльність.

Протягом останнього десятиліття використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в освіті стало обов'язковою складовою навчального процесу. Сучасна українська освіта працює над пошуком методів та засобів побудови й подальшого впровадження таких освітніх підходів, що дозволять максимально враховувати психолого-педагогічні особливості процесу навчання в середній та вищій школі.

Саме особистість учня ставиться в центрі навчального процесу. Останнє ставить перед учителем вимогу переосмислення мети і завдань шкільної навчальної діяльності з позиції школярів. Використання різноманітних презентацій та відеоматеріалів дозволяє максимально урізноманітнити навчальний процес.

Викладання біології вимагає зміни існуючих навчальних підходів. Зменшення кількості учнів, що обирають зовнішнє незалежне оцінювання з біології, є підтвердженням існуючих проблем. Водночас серед

шкільних предметів біологія має дуже широкі можливості для навчання з використанням ІКТ та цікавить учителів-практиків.

Фундаментом нашого дослідження стало вивчення теорії активності, яку спочатку запропонував А. Н. Леонтьєв у 1987 році [3]. Теорія активності досліджує діяльність людини в їх природному середовищі, зокрема педагогічну практику вчителів, щоб зосередитись на повсякденній активності вчителів, де їхня співпраця з колегами може призвести до трансформації діяльності. Активність у цій теорії – це система, що визначається одиницею взаємодії суб'єкт-об'єкт з об'єктом, що має статус мотиву, який відповідає певним потребам предмета [4; 5].

Ця теорія була додатково розроблена У. Engeström (1987) для розгляду систем діяльності на колективному рівні. Для забезпечення колективного рівня діяльності теорія активності розглядає артефакти та людей, які вбудовані в динамічну систему активності (Engeström У., 1993). Модель системи активності має сім складових: предмет, об'єкт, інструменти, розподіл праці, спільноти, правила та результат. Очікується, що інтеграція ІКТ у навчальну практику повинна трансформувати колективну практику в системі діяльності, тому для цього потрібне розуміння вчительських підходів до ІКТ на уроках [7]. Саме тому ми вирішили у своєму дослідженні використовувати теорію діяльності як основу для демонстрації усіх механізмів, що з'єднують ІКТ, спільне та творче вчення вчителів біології та природознавства.

Прийняття теорії активності дає змогу ознайомитись із процесом використання ІКТ учителями біології та природознавства та зрозуміти те, як вони використовують ІКТ у своїх класах. Крім того, застосування теорії активності до навчальної практики може сприяти технологічній творчості та співпраці вчителів одне з одним [1].

Тому підсумкові компоненти теорії активності, що розглядаються нижче, є актуальними для дослідження.

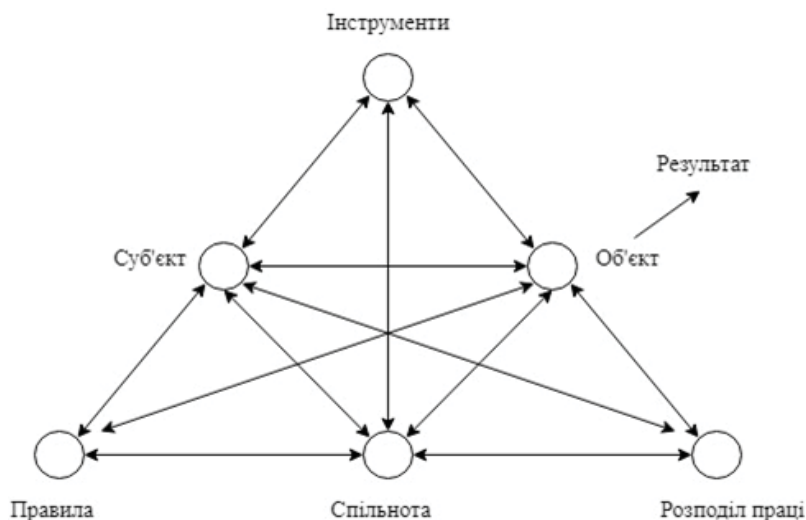

Рис. 1. Структура системи діяльності людини (Engeström, 1987, с. 78).

Модель показує, що в класі вчителі (предмет) мають мотив (об'єкт) використовувати інструменти, що посередньо використовують ІКТ, з загальною метою: досягти бажаного навчального результату. Учителі взаємодіють одне з одним у спільній практиці (спільноті), щоб покращити процес навчання, уміння та науковий розвиток учнів. Фізичні особи в класі мають різні обов'язки (розподіл праці) і керуються правилами класу для сприяння колективному та творчому вченню.

Деякі дослідники [7; 8] використовували цю теорію для розуміння процесів, за допомогою яких діяльність формується за своїми різними рівнями контекстів у системах діяльності. Ці дослідники рекомендують використовувати теорію активності в галузі освіти основою для залучення ІКТ у контексті використання технологій [7; 8]. У. Demiraşlan & У. Usluel (2008) стверджують, що теорія активності є найбільш корисною в контексті науки і технології освіти, отже, теорія полегшує розуміння використання освітніх технологій у навчальному контексті.

Література вказує на необхідність вчителям біології та природознавства зрозуміти, як теорія активності може бути пов'язана з використанням ІКТ у класі. Теорія активності може бути використана для вивчення технологічних питань у процесі інтеграції ІКТ на рівні класу. J. C. Hong та співавт. (2012) провели прикладне дослідження в Тайвані для стимулювання творчого навчання в науці і техніці за допомогою позакласного клубу з теорією активності для вивчення структури процесів розвитку. Результати показали, що чотири основні домени були використані в науково-технічному клубі з таких причин:

- сприяти залученню студентів;
- передати ставлення батьків;
- сприяння рівноправному співробітництву;
- посилення експансивного навчання та творчості [6].

Його проект був розроблений для студентів, однак, ми вважаємо, що він може бути корисним із надання вказівки щодо використання ІКТ учителями біології та природознавства за допомогою теорії активності в класі. Підвищення рівня вивчення біології та природознавства може бути досягнуто шляхом співпраці між членами громади з різними завданнями, що беруть участь у системі діяльності [6], керуючись правилами класу щодо використання посередницьких інструментів для досягнення конкретного результату навчання. Наведена нижче інформація про сім компонентів теорії діяльності необхідна для вивчення того, як вчителі біології та природознавства використовують ІКТ відповідно до системи діяльності.

У теорії активності суб'єкт та об'єкт є важливими для ефективної інтеграції ІКТ у конкретній навчальній аудиторії з певною навчальною діяльністю [9]. Предметом є людина, чия точка зору береться при аналізі діяльності. Опис предмету також містить «учителів, що розуміють ідейно-практичні погляди на викладання та навчання, їхній педагогічний досвід, ставлення, знання та вміння щодо ІКТ» [1].

Діяльність суб'єкта спрямована на об'єкт чи мету. Таким чином, об'єкт втілює значення, мотиви і цілі системи (Karasavvidis, I. (2009)). Ця інформація є корисною для визначення вчителів біології та природознавства або цілі використання ІКТ у класі.

Як правило, інструменти ІКТ, що використовують вчителі, налічують (але не обмежуються ними) персональні комп'ютери, ноутбуки, принтери, проектори LCD, інтерактивні дошки, iPad, мобільні телефони та Інтернет. Так, E.L. Law (2012) визначив такі інструменти комунікації: персональні цифрові помічники (далі – ПЦП), мобільні телефони, ноутбуки, комп'ютери та інші форми портативних та нерухомих обчислювальних технологій, які забезпечували б стійкі основи для опосередкованої взаємодії в процесі використання технологій на основі спільної роботи налаштування. Інструменти формують спосіб взаємодії людей з об'єктом у класі. Дослідники Hong et al., 2012; Law & Sun, 2012 стверджували, що інструменти посередництва також змінюються, оскільки діяльність розгортається завдяки використанню інструментів. Ця інформація необхідна для того, щоб визначити використання в навчальному закладі інструментів ІКТ учителями біології та природознавства. Використання посередницьких інструментів у класі повинно керуватися правилами. Що більш важливо, посередницькі інструменти повинні бути пов'язані з цілями уроку. Правила стосуються «очевидних та неочевидних норм, що регулюють дії та взаємодії всередині системи» (Engeström, 1993). У системі діяльності існують постійні та змінні правила суб'єкта [4], а не предмета, який дотримується встановлених правил [5]. Інформація про правила в класі необхідна для визначення інструментів та правил, розроблених учителями біології та природознавства для досягнення цілей уроку.

Було аргументовано, що результат може бути ідеєю, ситуативним статусом або певною позитивною або негативною емоційною реакцією (Law & Sun, 2012) у системі діяльності. Результати діяльності можуть допомогти учасникам зрозуміти та реагувати на зміни в системі (Hong et al., 2012). Engeström (1987) пропонує модель, яка демонструє компонент системи діяльності, що вказує на напрямки результату. Модель концептує розвиток діяльності на колективному рівні, а не в індивідуальному розвитку (Law & Sun, 2012). Наприклад, у класі вчителі використовують посередницькі інструменти в спільноті практики, де застосовуються певні правила і де дії та взаємодії з об'єктами між учасниками певною мірою регулюються (розподіл праці), щоб отримати загальну мету.

К.А. Voateng (2009) інтерпретував результат як досягнуту ціль навчання в моделі теорії активності, яку він застосував у своєму дослідженні під назвою «Переосмислення мобільного навчання: теоретичний аналіз діяльності з використання портативних прикладів у вищій освіті». Незважаючи на те, що ця модель використовувалася для вивчення використання ІКТ учнями, може бути корисно визначити результат, спрямований на використання вчителями ІКТ на уроці.

Таблиця 1

Компоненти моделі теорії діяльності

Компонент	Опис	Приклад, що використовується в цьому дослідженні
Суб'єкт	Особа, яка займається діяльністю	Біологія / Вчителі наук про життя.
Об'єкт	Мета або мотиви, що проводяться суб'єктом для здійснення діяльності	Результати навчання. Мета навчання.
Інструменти	Матеріал або інструменти, що сприяють взаємодії суб'єкта-об'єкта; Інструменти посередництва в ІКТ;	ІКТ
Правила		Положення про дії та взаємодію в діяльності, спрямовані на поглиблення співпраці та спільного навчання; забезпечення навчання персоналу
Спільнота практика	Один або декілька людей, які об'єднують однакові значення в межах об'єкта з предметом	Класи або школи
Розподіл праці	Як і завдання, влада та статус поділяються між співробітниками членів громади	Навчання вчителів та учнів у класі
Результат	Бездоганна інтеграція та використання ІКТ у навчальних планах та навчальних класах (Yong, n.d.)	Професійний розвиток та благополуччя вчителів

Сучасні літературні джерела, що описують теорію активності, показують, що діяльність є контекстом у всій системі. Це означає, що те, що відбувається в системі діяльності, що складається з об'єкта, дій та операцій, називається контекстом (Engeström, 1993). Контекст складається через введення в дію діяльності, що включає людей та артефакти (Law & Sun, 2012). Загалом, артефакти визначаються для включення інструментів, знаків, мови та машин та створюються людьми для управління власною поведінкою.

У своєму дослідженні ми встановили сім компонентів моделі теорії активності, корисні для розуміння вчителями біології та природознавства причин використання ІКТ на уроках. Тому нижче наведено компоненти моделі теорії діяльності (табл. 1).

Нарешті, з літератури видно, що теорія активності стосується людської діяльності, оскільки вона пов'язана з артефактами та спільними практиками. Тому теорія активності особливо підходить для вивчення навчальних практик для просування технологічної творчості та співпраці між учителями (Hong et al., 2012). Педагогічні практики в тому, як вони використовують ІКТ у класі, відіграють важливу роль у просуванні технологічної творчості та співпраці (Karasavvidis, 2009).

Використана література:

1. Boateng K. A. ICT-driven interactions: on the dynamics of mediated control (unpublished doctoral dissertation), London School of Economics and Political Science (LSE) : London.
2. Demiraslan Y., Usluel Y. ICT integration processes in Turkish schools: Using activity theory to study issues and contradictions. *Australasian Journal of Educational Technology*, 24 (4), P. 458–474. URL : <http://www.ascilite.org.au/ajet/ajet24/demiraslan.html>
3. Engeström Y. Learning by expanding. An activity-theoretical approach to developmental research. URL : <http://www.citeulike.org>
4. Engeström Y. Developmental studies of work as a test bench of activity theory: The case of primary care medical practice. *Understanding practice: Perspectives on activity and context*, P. 64–103. URL : <http://www.google scholar.com>
5. Engeström, Y. Activity theory and learning at work. *The SAGE handbook of Work place learning*, P. 86–104. URL : <http://www.googlebooks.com>
6. Hong J. C., Chen M. Y., Hwang M. Y. Vitalizing creative learning in science and technology through an extracurricular club: A perspective based on activity theory. *Thinking Skills and Creativity*. URL : <http://www.elsevier.com/locate/tsc>
7. Karasavvidis I. Activity Theory as a conceptual framework for Understanding teacher approaches to Information and Communication Technologies. *Computers & Education*, 53 (2), P. 436–444. URL : <http://www.elsevier.com/locate/compedu>
8. Kopcha T. J. Teachers' perceptions of the barriers to technology integration and practices with technology under situated professional development. *Computers & Education*, 59 (4), P. 1109–1121. URL : <http://www.elsevier.com/locate/compedu>
9. Law E.L.C., Sun X. Evaluating user experience of adaptive digital educational games with Activity Theory. *International Journal of Human-Computer Studies*, 70 (7), P. 478–497. URL : <http://www.elsevier.com>
10. Leont'ev A. N. *Activity, Consciousness and Personality*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall. Meyerson University press.

Луценко Е. И., Мамаева Л. Т., Крымова Т. М., Ворон Н. М. Теория активности как основа исследования использования информационно-коммуникационных технологий учителями биологии и природоведения на примере Сумской области

Принятие теории активности как теоретической основы дает возможность ознакомиться с процессом использования информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) учителями биологии и природоведения, и понять то, как они используют ИКТ в своих классах. Кроме того, применение теории активности в учебной практике может способствовать технологическому творчеству и сотрудничеству учителей друг с другом. Исследователи использовали эту теорию для понимания процессов, с помощью которых деятельность формируется по своим различным уровням контекстов в системах деятельности. Большинство литературных источников указывают на необходимость учителям биологии и природоведения понять то, как теория активности может быть связана с использованием ИКТ в классе. Теория активности может быть использована для изучения технологических вопросов в процессе интеграции ИКТ на уровне класса. В своем исследовании мы установили, семь компонентов модели теории активности, которые полезны для понимания учителями биологии и природоведения использования ИКТ на уроках с точки зрения того, как учителя делятся ресурсами и тому подобное.

Ключевые слова: модель, теория активности, учитель, информационно-коммуникационные технологии, деятельность.

Lutsenko O. I., Mamaeva L. T., Krymova T. M., Voron N. M. Theory of activity as a basis for the study of the use of information and communication technologies by teachers of biology and natural history on the example of the Sumy region

Adopting the theory of activity as a theoretical basis makes it possible to get acquainted with the process of using information and communication technologies (ICT) by teachers of biology and natural history, and to understand how they use ICT in their classes. In addition, the application of the theory of activity in educational practice can contribute to the technological creativity and cooperation of teachers with each other. A number of researchers used this theory to understand the processes by which activity is formed according to its different levels of contexts in the systems of activity. Most literary sources point to the need for biology and nature scientists to understand how the theory of activity can be related to the use of ICT in the classroom. The theory of activity can be used to study technological issues in the process of integrating ICT at the class level. In our study, we established the seven components of the activity theory model that are useful for teachers of biology and the study of nature using ICT in lessons in terms of how teachers share resources and the like.

Key words: model, theory of activity, teacher, information and communication technologies, activity.